

ERDŐTELEPÍTÉSSEL AZ ERDŐK FEJLESZTÉSÉÉRT

BARÁTOSSY GÁBOR

„Erdő a változó világban” c. nemzetközi konferencián elhangzott referátum.

Az energiaválság, a megnövekedett fanyersanyag-szükséglet, mind fokozottan az erdőre mint megújítható erőforrásra irányítja a figyelmet. 1945 után az ország 12%-nyi erdőterülete és a kitermelt évi 3,5 millió m³ fatérfogat 1986. évre megközelítette a 18%-os erdősültséget és a 8,5 millió m³-es fakitermelést.

Az erdőállományok fahozamának megnövekedését az erdők minőségének, szerkezetének következetes javítása is eredményezte. A növekvő faanyag-szükségletet tükrözi, hogy ugyanebben az időszakban a faimport is kétszeresére növekedett. Mindezek mellett a fatermékek iránti igények további növekedésére kell számítani. Bizonyos fenyőválasztékok iránti kereslet miatt az import igényéről sem lehet lemondani, de további erdőtelepítésekkel az import nagymértékben csökkenthető. Az importként jelentkező fatömeg közel 1 millió ha erdőterület fahozamának felel meg, s ennek erdőtelepítéssel való csökkentésére megközelítőleg 50%-ban van reális lehetőségünk.

Az ország természeti, földrajzi adottságai meghatározzák az optimális erdőarányt. Ezt befolyásolják a domborzati, termőhelyi és klimatikus adottságok is. Magyarországon az optimális erdőarány 21—22% körül van, ezt rögzíti az 1040/1954. (IV. 27.) számú kormányhatározat is az erdőgazdálkodás célkitűzéseinek megállapítása kapcsán. Ez a kormányhatározat 33 évvel ezelőtt, alapvetően meghatározta az erdőgazdálkodás ma is érvényes gazdaságpolitikai céljait:

- az erdőterület és az élőfakészlet növelését;
- az élőfakészlet növekvő mértékű ipari hasznosítását;
- az erdőgazdálkodás szociális célú szolgáltatásainak a társadalmi igényekkel összehangolt bővítését.

Már 1949-ben, az akkori Erdőközpont, nagyarányú erdőtelepítési programot dolgozott ki, melynek keretében 742 ezer ha fásítását irányozták elő. Ezzel az ország 1945. évi 12,3%-os erdősültsége 20,3%-ra emelkedett volna. A nagyarányú terv végrehajtása 1950-től óriási ütemben meg is indult, és 1960-ig, 10 év alatt közel 250 ezer ha fásítása valósult meg. Ettől kezdve azonban, sajnálatos módon, ötéves tervenként egyre csökkenő ütemben valósultak meg az erdőtelepítések, fásítások.

Az 1960-as években, ötéves tervidőszakonként átlagosan 70 ezer ha erdősitése történt meg. Az 1970-es években pedig ötéves tervenként már csak 50 ezer ha-t erdősitettünk. Ezután is tovább csökkent az erdősitések üteme. Az 1980-as évek elején, a VI. ötéves tervben, 1981 és 1985 között már csak 53 ezer ha erdősités történt. Mindezek összességében 1945. évtől 1986. év végéig 531 ezer ha erdősitését, fásítását jelnetették, így a hazai erdősültség ma megközelíti a 18%-ot.

Ennek ellenére a fatermesztés jelenlegi helyzetét a felvázolt nagyszerű eredmények mellett ma nem a kiegyensúlyozottság és a megalapozottság jellemzi. Csak a fontosabb gondokat említem:

- sok helyen nyomasztó a munkaerőhiány;
- alacsony az átlagos műszaki, technikai színvonal;
- a megváltozott közgazdasági szabályozók hatására az erdőgazdálkodás egyre inkább fahasználat- és fafeldolgozás-centrikus lett, és a fatermesztés fejlesztése jobban elmaradt az igényektől;
- a különböző szintű és távú helyi és országos érdekek ellentétei mind jobban kiéleződnek az elsősorban éves pénzügyi eredménnyel mért gazdálkodási rendszerben;
- mindazon vállalati, gazdasági vagy egyéb, vélt érdekek, melyek az egyes szakágak (erdőművelés, fahasználat stb.) közvetlen eredményességét kigagadva szemlélik, a bővített újratermelés egészét veszélyeztetik.

Ma már szinte biztosnak látszik, hogy

nagy hiba volt az 1960-as évektől fokozatosan csökkenteni a hazai erdőtelepítések ütemét.

Az ezredforduló környékén az előrejelzések alapján a megnövekedett felhasználás miatt világméretű fanyersanyaghiány várható, és ez hazánkat is súlyosan érintheti. A kormányzat ezt felismerte és az Állami Tervbizottság (ÁTB) 1985. október 2-án megtárgyalta a fagazdaság helyzetét, meghatározta a következő időszak feladatait. Többek között feladatul adta, hogy el kell készíteni egy olyan, 10 évre szóló erdőtelepítési programot, amellyel megoldható az ország faanyagellátása, legalább a szükséglet 75%-áig, különös tekintettel a fenyőhelyettesítésre és az energiahasznosításra.

Fafelhasználásunk várhatóan — a legvisszafogottabb növekedési prognózis mellett is — az ezredfordulón túl a mai 9,6 millió m³-ről 12 millió m³-re emelkedik. Reálisan nem számolhatunk az importforrások további bővülésével, így az egyetlen út a hazai fafelhasználásban a belföldi erőforrások részarányának növelése. A hiányzó fatérforogat pótlására, illetve az önellátás mértékének növelésére.

az Erdészeti és Faipari Hivatal emelt szintű, 10 éves erdőtelepítési programot dolgozott ki 1990—2000. között 150 ezer ha új erdő telepítésére.

Ezzel az ország jelenlegi 18%-os erdősültsége 20%-ra növekedne. Az erdőtelepítésekre alkalmas területek fele az Alföldön, másik fele pedig, közel egyenlő arányban, a Dunántúlon és Észak-Magyarországon áll rendelkezésre.

Az új erdőtelepítések zöme (86%-a) a mezőgazdasági üzemek területén valósulna meg. A rendelkezésre álló földterületek jelentős része olyan talajvédő gyepterület, amelyeket jelenleg csak alkalmilag vagy egyáltalán nem hasznosítanak. Ezek fatermesztésbe való bevonása jelentős többlet népgazdasági eredményt hozna. A fennmaradó területek elsősorban a gazdaságilag elmaradott térségekben, illetve az alföldi, alacsony erdősültségű körzetekben levő, többnyire veszteséggel művelt, 6., 7. osztályú szántók. Az erdőtelepítések mintegy 80%-a fatermesztési célt szolgál, a további 20%-a fatermesztési cél mellett pedig elsődlegesen védelmi funkciót töltene be (talaj-, erózió-, környezetvédelem, szociális üdülés stb.).

Az erdőterületek fejlesztése érdekében összehangolt előkészítő munkát és szervezett végrehajtást kell végezni. Mindenképpen emelni kell a szakmai műszaki felkészültséget, a gépesítés színvonalát.

Javítani kell a szaporítóanyag-termelés minőségét és mennyiségét. Az új erdők helyének megválasztásakor arra kell törekedni, hogy a racionális föld-

használaton kívül, az erdő kedvező hatásai közül mennél több érvényesüljön. Ilyen megfontolások alapján elsőbbséget kell élvezniük a városok, lakótelepek, üdülőhelyek, ipartelepek közvetlen környezetében létesíthető erdőtelepítéseknek. Ezek a zöldövezetek a sokirányú védőhatás mellett adják jelentős fahozamukat. Az erdők többcélú hasznosítását és ezen belül a védelmi hatások kifejtését úgy kell megvalósítani, hogy egyúttal a legértékesebb fahozamot is eredményezzék. Az újonnan létesített faállományok az erdőterületek fejlesztéseként már telepítésük végrehajtásától évről évre növelik az ország élőfakészletét és növedékét. Ezért az új erdőtelepítések elvben azonnal növelik az ország fahozamát.

Az erdőtelepítések megvalósítását, mivel alapvetően hosszú távú társadalmi igényeket elégítenek ki, továbbra is az állami költségvetésből kell fedezni. Az erdőterület-fejlesztések, az erdőtelepítések hatékonyságának érdekében a termőhelyi adottságokat messzemenően figyelembe kell venni és ennek megfelelő differenciált és racionális erdőművelési módszereket kell alkalmazni. Ezen a téren a legfontosabb teendő a termőhelyi adottságoknak megfelelő folyamatgépesítés. A gyenge, közepes termőhelyeken külterjes telepítési módszerekkel, költségtakarékos módon kell gazdálkodni, míg a jó és a jó közepes termőhelyeken viszont fokozni kell az erdőművelés intenzitását és nagy értéket adó, minőségi faanyagtermelésre kell törekedni.

Az erdők sokrétű szerepét részben a meglévő erdőállományok szakszerű fenntartásával, részben pedig további erdők telepítésével, fásítások létesítésével lehet megtartani, illetve fejleszteni.

Az összehangolt, koncepciózus fejlesztési feladatok tervezése, végrehajtása, elvégzése, a rendelkezésre álló beszükkült források mellett nem mindig szolgálja a gazdálkodók pillanatnyi, rövid távú érdekeit. A hosszú távú, tartamos gazdálkodás, a társadalmi érdekek biztosítása a nagyarányú erdőtelepítési program végrehajtása során azonban minden, szakmáját szerető, lelkiismeretes erdész szakember elsőrendű feladata, kötelessége kell, hogy legyen.

ERDEINK HASZNOSÍTÁSA A VÁLTOZÓ IGÉNYEK KIELÉGÍTÉSÉRE

DR. ILLYÉS BENJAMIN

„Erdő a változó világban” c. nemzetközi konferencián elhangzott konferencián.

Az erdész szakemberek már régóta megfogalmazták, hogy az erdőgazdálkodás célja a faanyag és egyéb termékek, valamint a környezetvédelmi és üdülési szolgáltatások iránti társadalmi szükségletek minél teljesebb, tartamos, hatékony kielégítése. Meggyőződésem, hogy ezt a célt valamennyien elfogadjuk, mindennapjainkban ennek megvalósításra törekszünk. Tény, hogy ugyanakkor erdeink hasznosítása és a társadalmi igények közt mind erősebb ellentmondás létezik. Az okok közül előadásomban a közgazdasági jellegűekre viszszavezethetővel foglalkozom elsősorban, nevezetesen:

- az erdőgazdálkodás célja tartalmi megváltozásával;
- az élőfaállománnyal, magával az erdővel való gazdálkodással és
- a népgazdasági és vállalati gazdálkodással kapcsolatos, újszerű követelményekkel és feltételekkel.